

Nu stänger den olönsamma kolgruvan

Kriget från slutet av sjuttioalet till 1992 blev förödande för moçambikisk industri. Fabriker som inte blev direkt attackerade kunde ändå inte frakta ut produkterna. Det var vad som hände statens kolgruva i Moatize som under många år stod stilla. Nu anses gruvan vara omodern och alldeles för kostsam för att sätta i drift igen. Istället gav regeringen kontrakt åt ett brasilianskt gruvföretag som kommer att investera drygt tio miljarder kronor i en ny kolgruva jämte den gamla.

BENJAMIN VALENTIN HAR ARBETAT för statliga CAPROMOC sedan 1984. Han började nere i gruvschaktet men jobbade sig upp till kontoret där han de senaste åren varit anställd som teknisk expert. Men nu är det slut. Benjamin Valentin är en av de sista kvar.

– Det är en väldig skillnad mot när jag började, säger Benjamin och pekar ut mot de tomma lokalerna. Då fanns det fem gruvor i drift och totalt 2 800 anställda.

Förutom som energikälla används kol främst till den kemiska industrin. Kol är en av de största ingredienserna i asfalt och även läkemedelsindustrin är beroende av kol.

I Tete finns det sex olika typer av kol varav två av hög kvalitet som duger till export. Under gruvans glansperiod exporterade Moçambique kol till bland annat DDR och Japan samt till flera av grannländerna.

CAPROMOC skickade många anställda till Östtyskland för att lära sig gruvkötsel. Dock tog samarbetet med socialiststaten tvärslut efter murens fall 1989.

– Därför finns det många moçambikier med hög utbildning och god vana av hur en kolgruva fungerar. Det är synd att brasilianerna på Rio Doce inte värdesätter detta utan föredrar att plocka in folk utifrån, säger Benjamin Valentin.

REDAN 1895 Började portugiserna utvinna kol i Tete. Dock blev det industri först när diesellaggregaten ersattes av riktig ström 1949. Då kom också tågförbindelserna igång och storskalig kolbrytning för export blev lönsamt.

I varje gruva finns det tre schakt, två små för ventilation, det ena för inluft och det andra för utluft, och ett större som fraktar kol och personal upp och ner längs bandet. Schakten har bara 16 procents lutning, ändå är den djupaste belägen hela 260 meter ner i jorden.

Kolbrytning sker normalt med dynamit vilket är bekymmersamt på grund av metangasen som alltid finns i gruvschakt. En procent gas anses som riskfyllt och över åtta procent är extremt

explosivt. Fungerar inte ventilationen kan det räcka med en gnista från ett verktyg eller från två stenar för att antända gasen.

– Inträffar det en olycka är det alltid den mänskliga faktorn som ligger bakom. Vi vet alla om risken och mäter ständigt metanhalten i schaktet. Ändå händer det olyckor ibland på grund av slarv eller misstag, säger Benjamin.

Under kolonialtiden var olyckor på grund av bristande säkerhet vanligt. Värst var den 1956 som dödade flera hundra gruvarbetare. Men också efter självständigheten inträffade flera olyckor. 1977 dödades 120 arbetare i en stor metangasexplosion.

BÖRJAN AV ÅTTIOALET VAR GRUVANS "peak" och årligen hämtades 500 000 ton kol från gruvorna i Moatize. Efter 1983 paralyserades gruvan på grund av kriget. Tåg kunde inte frakta bort kolet eftersom rälsen ständigt saboterades och det var ingen mening att bryta mer kol förrän högen ovan jord var såld. CAPROMOC köpte då in 30 lastbilar som skulle leverera kol till Zimbabwe. Även lastbilarna blev attackerade inom kort och kolet samlades på hög istället.

– Vi hade aldrig någon militärbas här i Moatize. Istället bevakade arbetarna själva gruvan. Det hände att banditerna sköt granater hitåt men oftast träffade de bostadsområdena istället för gruvan, säger Benjamin Valentin.

Efter att DDR och de andra socialiststaterna avvecklat samarbetet med Moçambique blev det svårt att exportera kol. Till slut fanns det 250 000 ton liggande på backen. Fram till 2003 bröts inget mer kol i gruvan utan man sålde av från den befintliga högen. Arbetet kom sedan igång igen för en tid. Men nu är det definitivt slut för CAPROMOC.

– Det mesta är redan nedmonterat och sålt. Vi få som än är kvar säljer de sista pinalerna, främst till Rio Doce såklart. Tråkigast är det för de anställda. En del ungdomar kanske får jobb hos brassarna men för oss gamlingar finns det inget att göra, säger Benjamin Valentin.

JOHAN SÄVSTRÖM